

FOCUS REGIO

Mestverwerking in Mest-Vlaanderen : De grenzen voorbij

Luidt de weerspreuk ‘Sint-Antonius schoon en helder, vult ‘t vat en ook de kelder’, dan wordt die toch heel letterlijk genomen in ons varken- en kippenland. Een nieuwe reeks aanvragen voor mestverwerking tot 90.000 ton, is de volgende stap in de industrialisering van onze veeteelt.

Van open mestvaalten naar industriële veebedrijfssites

Het verhaal van de mestverwerking begint in de jaren '80 van vorige eeuw. Enorme landbouwsubsidies stuwden de veestapel naar ongekende hoogte, binnen een regelluw kader. Menig beekje borrelde door de rottende algen, veroorzaakt door een gigantisch overschot aan mest in het oppervlaktewater.

Het was de CVP-minister Kelchtermans die met het MiNaplan de eerste stappen richting milieubeleid zette. Maar gezien de beperkte resultaten volgden al gauw een Mestdecreet en in '95 het eerste MestActiePlan (MAP1), met als doel: geen bijkomende mestproductie in Vlaanderen. Een stop op de groei van de veestapel –door nutriëntenemissierechten- werd bij het vertrek van de CVP uit de regering, al gauw aangevuld door de zachte afbouw van de veestapel. De dioxinecrisis resulteerde in een scherpere controle van de veeindustrie en daling van de veestapel.

Landbouwdruk op de nieuwe regering, na de paarsgroene, zorgde in 2004 voor het afvoeren van de afbouw van de veestapel: ‘duurzame’ groei werd het nieuwe credo. Met uitbreiding mits mestverwerking in 2007, nam begin 2008 de veestapel terug toe. Onder druk van de mestverwerkende sector, werd waterkwaliteit ondergeschikt aan de uitbouw van de mestverwerkende industrie.

Om toch enige maat te houden werd de erg liberale omzendbrief van Van Mechelen (RO2000/02) in 2006 bijgesteld door minister Crevits (RO/2006/01). Beide omzendbrieven gven (en de laatste geeft) een richtkader voor

inplanting van installaties voor mestbehandeling en vergisting in Vlaanderen. Waar voor de eerste omzendbrief tot 250.000 ton per jaar in landbouwgebied kon verwerkt worden, werd dit nu beperkt tot 60.000 ton. De voorwaarden voor de inplanting waren ruimtelijke inpasbaarheid, mobiliteit, inputmateriaal (stromen niet afkomstig van land- en tuinbouw (bijv. slachtafval) mogen tot 40% van het geheel uitmaken) en rechtszekerheid voor het bedrijf. Slechts in specifieke situaties kn hiervan afgeweken worden.

Intussen zitten we aan MAP 6. De evaluaties van de voorgaande edities blijven somber, de antwoorden identiek: technische maatregelen, sensibiliseren en handhaven (laatste zonder extra middelen). Hoewel de effecten van de grondige afbouw van de veestapel direct zichtbaar waren in de jaren na 2000.

Mestverwerkers toveren geen mest weg

Je hebt mestbewerking en mestverwerking. Mestbewerking heeft niet als eerste doel om minder nutriënten op de akkers te brengen, in tegenstelling tot mestverwerking. Een voorbeeld van mestbewerking is het vergisten van mest om energie op te wekken. De energie die mestvergist oplevert, komt echter nauwelijks uit de mest (met uitzondering van koeienmest). Enkel door het toevoegen van gras, groenteresten of ander (slacht)afval wordt voldoende methaan aangemaakt. Dit methaan wordt dan ingezet voor elektriciteitsproductie en warmte. De overschot ('digestaat') wordt behandeld als mest (stikstof en fosfaat verdwijnen immers niet) en komt zo ook wel in de mestverwerkers. Vergisters zijn veelal te herkennen aan het koepeltje op het dak. Maar dit is een ander verhaal.

Mestverwerking is het proces waarbij mest zo weinig mogelijk op de eigen akkers komt. Dit kan door export (naar vnl. Duitsland, Frankrijk, Nederland). Een andere manier is het scheiden van de drijfmest in een dikke fractie en een dunne fractie en het verder verwerken hiervan. De dikke brij wordt eventueel gedroogd en hier als mestkorrels verkocht en geëxporteerd (tot in

Vietnam). De dunnere fractie wordt ontdaan van zoveel mogelijk nitraten (omzetting tot stikstofgas in de lucht) en fosfaten om dan geloosd te worden of op het land gespreid (effluent). Heel wat van de processen (drogen, scheiden,...) verbruiken heel wat energie. En ook de kost valt niet te onderschatten (ondanks de subsidies): voor de verwerking van varkens- of runderdrijfmest betaalt de veehouder gemiddeld 17-18 euro/ton ruwe mest (aan de poort geleverd). Deze prijzen zijn echter regio-afhankelijk. Bij terugname van effluent wordt gemiddeld een korting van 4 euro/ton gegeven. Deze prijzen zijn excl. BTW (21%). (www.vcm-mestverwerking.be/nl/faq#).

De landbouw spreekt hier van een circulaire economie, maar de definities hierover durven wel eens uiteen te lopen. Voor de West-Vlaamse Milieufederatie produceert kringlooplandbouw evenveel mest, als de eigen akkers nodig hebben om vruchtbaar te blijven. En dat is hier niet het geval.

Wat gaat er in een mestverwerker?

Alle mest die omwille van te weinig akkerland/te veel dieren en het streven naar een goede waterkwaliteit niet kan uitgereden worden. In 2017 werd zo 3,5 miljoen ton mest vanuit de eigen veeteelt, afgevoerd naar een verwerker. Vooral varkensmest. Procentueel wordt kippenmest het meest verwerkt. Daarnaast werd 960.000 ton vanuit het buitenland voor verwerking ingevoerd. 30% van de Vlaamse mest wordt verwerkt (export of verwerkingsinstallatie), de rest gaat het land op. (VMM, 2018)

West-Vlaanderen: het wêreldploegsje

Een 50% van de Vlaamse mestverwerking gebeurt in West-Vlaanderen (VCM, 2018), bijna 2 miljoen ton. Om ruimte te laten voor groei, heeft West-Vlaanderen nog een vrije capaciteit van 728.044 ton, of 14% binnen de bestaande installaties. Leeg dus. Dit net iets meer dan de helft van de totale vrije capaciteit in Vlaanderen. Die kan worden ingevuld, moest er terug een

“Een absoluut totaal maximum tonnage van 60.000 ton inputmateriaal per jaar is vanuit het oogpunt van een goede ruimtelijke ordening aanvaardbaar, waarbij de capaciteit boven dit absoluut maximum in agrarisch gebied niet mogelijk is.” (RO/2006/01).

uitbreidingsgolf zijn, de regels verstrengen, of de buurlanden onze mest niet meer zouden willen. In het licht van deze informatie, willen we je meenemen naar de nieuwe aanvragen.

Wat kan je daar nu op tegen hebben? 90.000 ton in landelijk gebied?

Aanvragen voor mestverwerking, komen regelmatig voor in onze provincie. Aanvragen van mestverwerking boven de 60.000 ton, zelfs tot 90.000 ton - gezien de omzendbrief Crevits - veel minder. D'Hoore, Bioverti en Compovit in respectievelijk Wingene, Tielt en Veurne, waagden de sprong.

Zowel D'Hoore (2002) als Bioverti (2012) starten bescheiden. D'Hoore surft mee op de uitbreiding mits mestverwerking en breidt gestaag uit tot 60.000ton. Met een verwerking van 30% mest en 70% digestaat (of 42 kton) uit de biogasinstallatie van Shanks (nu Renewi). 70% afvalverwerking dus. Bioverti begint pas in 2012 en breidt in drie jaar al uit tot 60.000 ton. 'Rendabiliteit' en het 'nog maar eens verstrengen van de bemestingsnormen', 'verplichten' beide bedrijven om uit te breiden tot de grens van 60.000 ton per jaar. Het eigen aandeel blijft beperkt: 12.435 ton bij D'Hoore en 4.195 voor Bioverti. Compovit verwerkt in 2018 de mest van 4.219 varkens van voederfabrikant Pauwels, een 4.641 ton mest.

Eind 2018 vragen de drie bedrijven een uitbreiding aan: Bioverti en D'Hoore tot 90.000 ton en Compovit tot 85.000. En ook nu is bezorgdheid om milieu de drijfveer achter de uitbreidingen: verstrenging bemestingsnormen binnen MAP6 (hoewel nog niet goedgekeurd), bijdrage aan een kringloopeconomie, zoals OVAM die voorstaat en het behalen van klimaatdoelen.

RO/2006/01: Bedrijfsgebonden

Geen van de verwerkers kan overleven, als geen externe mest wordt aangevoerd. Daarvoor is de eigen fractie mest te beperkt. Daarenboven worden varkensbedrijven tot op meer dan 100km opgevoerd als leveranciers van de extra aangevraagde hoeveelheid, hoewel ook de regionale inbedding van belang is binnen de omzendbrief.

RO/2006/01: Transport

16 transporten per dag voor D'Hoore en 18 voor Bioverti en Compovit –enkel mest en verwerkte producten. Voor Bioverti moet dit gecombineerd worden met oa. de transporten van en naar de slachthuizen De Brabandere en het Exportslachthuis op dezelfde baan. Bij D'Hoore en Compovit is de landelijke baan smal en niet voorzien op zwakke weggebruikers. Hoewel de omzendbrief spreekt van een beperking van afstandstransport, omwille van de kosten, worden afstanden van meer dan 100km niet geschuwd in de aanvragen.

RO/2006/01: Ruimtelijke inpasbaarheid

Zowel D'Hoore als Compovit liggen in landschappelijk waardevol agrarisch gebied. In principe mag de schoonheid van het landschap dan niet worden aangetast. Maar de nieuwe co-dextrein zette de deur open, mits maatregelen. Maar ook in het verleden werd hier al op afgewezen. Met de stelling dat deze installaties deel uitmaken van het boerenlandschap, worden ze amper nog weggelaten, laat staan geweigerd. De uitweg naar bedrijventerreinen werd tot op vandaag amper benut-hoewel het Vlaams Coördinatiecentrum voor mestverwerking (VCM) binnen de omzendbrief de opdracht kreeg om deze piste actief te onderzoeken. Mogelijks spelen grondprijzen en weerstand bij omwonenden hierin mee.

En wat met mogelijke gezondheidseffecten?

In Vlaanderen bestaat geen onderzoek naar de gezondheidseffecten van de intensieve veeteelt op de omwonenden. Laat staan voor de mestverwerking. In de milieueffectenrapportage (MER) wordt dan ook uitgegaan van een nul-effect. Klopt dit?

Fijnstof en endotoxinen (celwanden van afgestorven bacteriën) hebben een bewezen effect op de luchtwegen van omwonenden en zeker voor COPD-patiënten (VGO, 2016). Alles hangt af van doses, blootstellingsduur, gevoeligheid

van de ontvanger en aard van de stoffen. Ook geuroverlast heeft aangetoonde effecten op zowel het welzijn als de fysieke gezondheid.

Zowel Bioverti, als Compovit lozen effluent (40.000 l/dag). Effluent is het 'water' dat overblijft na het scheiden van de dikke fractie. Dit water mag beperkt zouten bevatten en wordt gemeten op gehalte nitraten en fosfaten. De bacteriële samenstelling wordt niet gemonitord, hoewel bewezen is dat zelfs met aangehaalde technieken nog steeds salmonella en Enterococci, alsook antibioticaresten overblijven (RIVM, 2017).

Vlaanderen experimenteert in het maken van kunstmest uit dierlijke mest. Moest er behoefte zijn aan extra mest, zou dit een antwoord kunnen zijn op het energievervlindende procedé waarmee op vandaag kunstmest uit stikstofgas in de lucht wordt gemaakt. Om deze kunstmest (ammoniumnitraat/-sulfaat) te maken, is er een zuur nodig (zwavelzuur of salpeterzuur). En dat houdt risico's in. De onderzoeken naar de ramp in Zevekote, brachten aan het licht dat de controle op de installaties gebrekkig was. Productie van kunstmest en het werken met dergelijke stoffen, hoort voor ons, gezien de risico's, thuis op een bedrijventerrein.

Aanzuigeffect

De mestverwerkingssector haalt duidelijk haar slag thuis: de toevoer van mest neemt toe en geeft ruimte aan regionale uitbreiding van de veestapel. Hoewel subsidies als doel hadden de waterkwaliteit te verbeteren, zorgen ze eerder voor een aanzuigeffect voor nieuwe en grotere stallen en een integratie van voeder-, veeteelt en mestverwerkende bedrijven. De industrie neemt het platteland in en de kleine boer verdwijnt naar de rand. En ook zij dienen bezwaar in tegen de komst van de industrie in landelijk gebied.

De West-Vlaamse Milieufederatie pleit, samen met Natuurpunt De Torenvalk en De Bron, dan ook voor een veestapel waarvan de mestproductie afgestemd is op de bemestingsnaden van de eigen akkers. Pas dan kunnen we spreken van een circulaire landbouweconomie.

Lees het artikel mét links na op: <http://www.westvlaamsemilieufederatie.be/landbouw-en-visserij/#veeteelt>

Tekst Bart Vanwildemeersch
Meer weten? www.westvlaamsemilieufederatie.be/beleidsthema's/landbouw-en-visserij/#veeteelt